

Literatuur

Boekbespreking: Plantenvademecum voor wilde bijen, vlinders & biodiversiteit in tuinen

Theo Peeters

Arie Koster, 2019. Plantenvademecum voor wilde bijen, vlinders & biodiversiteit in tuinen. - Fontaine Uitgeverij, Amsterdam, 320 pp., ISBN 9789059569225. Prijs: 34,99 Euro.

In 1993 verscheen in 372 pagina's van de hand van Arie Koster het 'Vademecum wilde planten' een plantenboek met determineertabellen en aanwijzingen voor groenbeheer. Dit nieuwe praktijkboek voor de groenbeheerder werd een succes en het is dan ook niet verwonderlijk dat op deze formule werd doorgeborduurd. In 2019 verscheen een derde plantenvademecum van dezelfde auteur, maar dan toegespitst op tuinen en wilde bijen. Het eerste Vademecum is opgedragen aan tuinman Kees Koster, de vader van Arie. Het derde Plantenvademecum is opgedragen aan zijn kleinkinderen Asja en Rifka. Daar tussenin verscheen in 2007 het dikste plantenvademecum voor tuin, park en landschap; die staat echter niet in mijn boekenkast. Het nieuwste plantenvademecum meet 22,5 x 28.5 cm

en is voorzien van een mooie, stevige kaft met een foto van de ereprijszandbij *Andrena labiata*. Op de binnenkaft staat de slogan 'Verbeter de wereld, begin bij je tuin'. En het boek eindigt met 'Dit is geen tuin maar een natuureservaat'. De tussenliggende 320 pagina's geven een weelde aan beeld- en tekst-informatie. De vormgeving is duidelijk en het boek is rijk geïllustreerd met foto's van de auteur zelf en enkele tekeningen van Annemiek van Loon. Het Plantenvademecum begint met een inleiding van Heidi Kamerling, namens het Wellantcollege en de Groene Hotspot Houten, die de uitgave mede mogelijk maakten. Arie Koster was lector bijvriendelijk beheer op het Wellantcollege, een mbo-opleiding op het gebied van groen, dier en machines. Hij schreef dit vademecum dan ook vooral voor deze doelgroep. Het boek is opgedeeld in drie delen. Deel 1 heet tuinen & planten, en kan beschouwd worden als een inleiding over tuinen, planten en bijen. Het bestaat uit een zestal hoofdstukken (blz. 10-59):

1. Tuinen voor biodiversiteit: enkele aspecten zoals de gebruikte definitie van tuin, biodiversiteit, de betekenis van tuinen en de plantenkeuzen komen voorbij.
2. Bijenvriendelijke tuinen: enkele levenswijzen van bijen en de ligging van de tuin komen voorbij.
3. Stadstuinen: drie tuinen, respectievelijk in Harkema (dorp in Friesland), Utrecht en Veenendaal worden besproken. In de eigen tuin in Veenendaal met zo'n 200 plantensoorten werden 52 bijen soorten gevonden tussen 2000-2018.
4. Boerenerven en tuinen op het platteland een goudmijn voor biodiversiteit: de insectentuin van Albert de Wilde in Koudekerke (ZE) en de Veenpoel van een hobbyboer te Wissel (GE) worden besproken.
5. Thema's voor bijenvriendelijke tuinen: een vijftal typen worden besproken: watertuinen, stenige tuinen, eettuinen, gemeenschappelijke tuinen en daktuinen. Verrassende inkijk in diversiteit aan tuinen.
6. De levenscyclus van planten: aan de orde komen zes levensvormen: eenjarige planten, tweekjarige planten, vaste planten, graslandplanten, bollen - knollen - wortelstokken en houtige planten (bomen, heesters, klimplanten). Tevens betreft de auteur hier, evenals

elders in het boek, zijn enorme netwerk van tuinliefhebbers om extra tips te geven. Deel 2 het Plantenvademecum (blz. 60-296) is het meest uitgebreide deel van het boek. In dit deel worden eerst voorbeelden uit zes families van de bolgewassen opgesomd en volgen daarna in alfabetische volgorde nog 64 plantenfamilies. In dit deel komt de brede plantenkennis van de auteur duidelijk bovendien. Elke familie wordt kort getypeerd en daarna zijn een of meer soorten afgebeeld en besproken. Daarbij worden tevens de bloembezoeken opgesomd van bijen die tussen 1976-2018 zijn waargenomen door de auteur. Deel 3 heeft als titel Bijen, tabellen, literatuur en registers (blz. 297-320) en is duidelijk het kortste deel van het boek. Hierin worden 52 bijen afgebeeld en kort besproken. Het betreft grote, goed herkenbare soorten. *Nomada*, *Panurgus* en *Sphcodes* worden als groep besproken. Groefbijen van het genus *Lasiglossum*, die talrijk kunnen zijn in tuinen, ontbreken. Per bijensoort of soms bijengeslacht wordt een foto en informatie over het uiterlijk, bloembezoek, nest, vliegperiode, habitat en verspreiding gegeven. De afgebeelde tuinhommel is waarschijnlijk een man van een veldhommel, doch dit terzijde. Jammer dat in dit deel niet enkele pagina's gewijd zijn aan de levensvoorwaarden en levenswijzen van wilde bijen, die verbrokkeld elders in het boek wel kort aan de orde komen. En ook de bespreking van enkele levenscyclen van bijen had dit deel wat meer body kunnen geven. Het merendeel van deel drie wordt ingenomen door vijf tabellen, een literatuurlijst en twee registers. Onderdelen die je normaal als bijlagen en als aparte delen op het eind van een boek verwacht en niet in een deel over bijen. De tabellen 1-4 benoemen planten geschikt voor bijen en de waardplanten voor vlinders staan in de vijfde tabel. De eerste tabel is een topselectie van planten voor wilde (solitaire) bijen in tuinen; een samenvoeging van inheemse en exotische planten. Deze wordt gevolgd door een tabel met bijenplanten voor natte standplaatsen (2), voor de moestuin (3) en een tabel voor daktuinen (4). Het boek gaat verder met een overzicht van belangrijke literatuur en websites; en besluit met een register met Latijnse (bedoeld worden de wetenschappelijke) en Nederlandse plantennamen genoemd in deel twee van het boek. Interessant vind ik de gekozen combinatie van inheemse en exotische planten die geschikt zijn als voedselplant voor bijen. De exoten vormen een breed spectrum aan soorten maar zijn m.i. nog steeds een ondergeschoven kindje wat betreft bloembezoek in de stedelijke gebieden; daarin valt nog veel te ontdekken. Veel plantensoorten waren voor mij helemaal nieuw en verassend qua keuze. Nieuw voor mij was o.a. ook het begrip begroener, wellicht een vertaling van het Engelse (urban) greener.

Toch is er nog een aantal minpunten op te sommen. Zo is in de inleiding van het boek een tekening opgenomen over de drie organisatie-niveaus van het begrip biodiversiteit (in oplopende volgorde: genen, soorten, levensgemeenschappen) maar wordt daarop geen toelichting gegeven. Het woord biodiversiteit (dat hier vooral lijkt te staan voor soortenrijkdom) in de titel van het boek is er naast vlinders dan ook een beetje bijgeslept. Vlinders en biodiversiteit zijn hot, mode, verkopen! In dit boek is het begrip biodiversiteit in tuinen alleen voor bloemen en bloembezoek door bijen uitgewerkt. Echter ook aan de hand van bijen kun je veel meer van de complexe netwerken, gezelschappen van soorten bijen, hun nesten met begeleiders en belagers, oftewel de grote verbondenheid tussen bijen en hun biotische en abiotische werelden laten zien. Dat vind ik vooral in deel drie een gemiste kans.

Slordige schrijffoutjes in de tekst, het ontbreken van lidwoorden, gebrek aan een duidelijke structuur in sommige paragrafen en meer balans en samenhang tussen de delen had voorkomen kunnen worden door wat extra studie en schrijfwerk plus een redactie(team). Soms is de tekst wel erg breedvoerig, rommelig wat betreft volgorde, weinig doorwrocht wat betreft bijenkennis en vervalt ze in herhalingen, zoals bijvoorbeeld in de paragraaf over 'De ligging van de tuin'.

Van verkoopzinnen zoals 'De beste gids voor biodiversiteit voor tuinbezitters, hovenierbedrijven, adviesbureaus en milieuorganisaties', krijg ik altijd de kriebels. Het zal wel aan het woord 'beste' liggen waarover ik struikel. Als je dat als een momentopname in de tijd ziet dan wordt het gebruik al minder bezwaarlijk. Maar bestaat er een beste of zijn er nagenoeg altijd ook andere uitgaven over hetzelfde onderwerp die andere accenten leggen en dus ook een 'beste-predicaat' verdienen?

Dit alles samenvattend vind ik het een boek met verschillende gezichten. De teksten zijn vooral opsommend met veel herhalingen. Wat betreft bijen en vlinders vind je in het boek niet veel meer dan een opsomming van bloembezoek en waardplant. Voor mij was het lezenswaardig door de gevarieerde informatie en rijke illustraties van verassende tuinen en (bijen)planten. Een beter dekkende titel zou zijn 'Plantenvademecum voor tuinen, met waarnemingen van bloembezoek door bijen'.

Literatuur

- Koster, A., 1993. Vademecum wilde planten. - Schuyt & Co, Haarlem, 272 p.
Koster, A., 2007. Plantenvademecum voor tuin, park en landschap. - Fontaine Uitgevers, 's Graveland, 416 p.